

STATISTIK TEKSHIRISH BOSQICHLARI

Xusanova Nilufarxon Rasuljonovna

*Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Jamiyat sog'liqni saqlash va tibbiyot statistikasi fani o'qituvchisi*

Tibbiy statistika — tibbiyot, sog'liqni saqlash va biologik jarayonlarni miqdoriy jihatdan o'rganadigan fandır. U aholi salomatligini baholash, kasalliklar tarqalish qonuniyatlarini aniqlash hamda davolash usullarining samaradorligini isbotlash uchun ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishni ta'minlaydi.

Bu soha tibbiyotda quyidagi muhim vazifalarni bajaradi:

- **Aholi salomatligini baholash:** Tug'ilish, o'lim, o'rtacha umr ko'rish va nogironlik kabi demografik ko'rsatkichlarni tahlil qiladi.
- **Klinik sinovlar va ilmiy tadqiqotlar:** Yangi dori vositalari va davolash usullarining xavfsizligi hamda samaradorligini aniqlashda yordam beradi.
- **Epidemiologiyani kuzatish:** Kasalliklarning tarqalish sabablari va xavf omillarini aniqlab, ularning oldini olishga qaratilgan choralarni ishlab chiqadi.
- **Sog'liqni saqlashni boshqarish:** Shifoxonalardagi o'rin fondidan foydalanish, tibbiy xodimlar taqsimoti va resurslarni samarali rejalashtirishga xizmat qiladi.

Tibbiy ma'lumotlarga ishlov berishda va ilmiy xulosalar chiqarishda quyidagi asosiy statistik usullardan foydalaniladi:

1. **Mutlaq va nisbiy miqdorlar:** Bemorlarning aniq soni va ma'lum bir guruhdagi foiz nisbatlarini aniqlash (masalan, kasallanish darajasi).
2. **O'rta miqdorlar:** Bemorlarning o'rtacha yoshi, kasallik davomiyligi yoki tana harorati kabi ko'rsatkichlarni topish.
3. **Dalillarga asoslangan tibbiyot:** Klinik qarorlar qabul qilishda faqatgina shaxsiy tajribaga emas, balki keng ko'lamli statistik tadqiqotlar natijalariga tayanish.

O‘zbekistonda tibbiy statistika tizimini raqamlashtirish va ishonchli ma’lumotlar bazasini yuritish ishlari Sog‘liqni saqlash vazirligi hamda uning tasarrufidagi muassasalar orqali amalga oshiriladi.

Statistik tekshirish tibbiyot amaliyotida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, shifokorlarga to‘g‘ri tashxis qo‘yish, davolash usullarini baholash va profilaktik choralarni ishlab chiqishda yordam beradi

Tibbiyotda statistik tekshirishning bosqichlari

1. Tadqiqot maqsadini aniqlash

Tibbiy statistik tadqiqot avvalo maqsadni belgilashdan boshlanadi.

Masalan:-diabet kasalligining tarqalishini aniqlash;

-yangi dori vositasining samaradorligini baholash;

-bolalar orasida kamqonlik darajasini o‘rganish;

-reabilitatsiya usullarining natijasini tekshirish.

Maqsad asosida tadqiqot vazifalari ishlab chiqiladi.

Vazifalar:

-bemorlar sonini aniqlash;

-kasallik belgilarini o‘rganish;

-davolash natijalarini taqqoslash;

-statistik ko‘rsatkichlarni hisoblash.

2. Statistik kuzatish

Bu bosqichda bemorlar haqidagi ma’lumotlar yig‘iladi.

Ma’lumot manbalari:

-kasallik tarixi;

-ambulator karta;

-laboratoriya natijalari;

-so‘rovnomalar;

-tibbiy ko‘riklar.

Kuzatish turlari:

To‘liq kuzatish

Barcha bemorlar tekshiriladi.

Masalan: viloyatdagi barcha sil kasalligi bilan kasallangan bemorlarni o‘rganish.

Tanlama kuzatish

Bemorlarning ma’lum qismi tekshiriladi.

Masalan: 500 bemordan 100 tasi o‘rganiladi.

Kuzatishda quyidagilar muhim:

-ma’lumotning aniqligi;

-ishonchliligi;

-to‘liqligi.

3. Ma'lumotlarni guruhlash

Yig'ilgan ma'lumotlar ma'lum belgilar asosida guruhlarga ajratiladi.

Tibbiyotda guruhlash misollari:

- yosh bo'yicha;
- jins bo'yicha;
- kasallik turi bo'yicha;
- kasallik darajasi bo'yicha;
- davolash usuli bo'yicha.

4. Statistik jadval va diagrammalar tuzish

Tibbiy statistikada ma'lumotlarni ko'rgazmali ifodalash muhim hisoblanadi.

Qo'llaniladigan diagrammalar:

- ustunli diagramma;
- chiziqli grafik;
- sektorli diagramma.

Masalan:

- bir yil davomida gripp bilan kasallanish dinamikasi;
- o'lim ko'rsatkichlarining o'zgarishi;
- vaksina samaradorligi.
- Grafiklar orqali kasalliklarning o'sishi yoki kamayishi aniq ko'rinadi.

5. Statistik tahlil

Bu bosqichda matematik-statistik usullar yordamida natijalar hisoblanadi.

Tibbiyotda eng ko'p ishlatiladigan ko'rsatkichlar:

1) O'rtacha qiymat

Masalan, bemorlarning o'rtacha yoshi:

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad \bar{x} = n \sum x$$

2) Foiz ko'rsatkichi

Kasallik tarqalishini aniqlash uchun:

$$P = \frac{a \times 100}{n} \quad P = n \times 100$$

Masalan:

- 200 bemordan 50 tasida gipertoniya aniqlansa:

$$P = \frac{50 \times 100}{200} = 25\% \quad P = \frac{200}{50} \times 100 = 25\%$$

3) Kasallanish ko'rsatkichi

Aholi orasida kasallikning uchrash darajasini bildiradi.

4) O'lim ko'rsatkichi

Ma'lum davr ichidagi o'lim soni aniqlanadi.

5) Davolash samaradorligi

Davolashdan oldingi va keyingi holat taqqoslanadi.

Masalan:

- fizioterapiya olgan bemorlarda og‘riq kamayishi;
- massajdan keyin harakat hajmi yaxshilanishi.

6. Natijalarni tahlil qilish va xulosa chiqarish

- Tahlil natijasida:
- kasallikning asosiy sabablari;
- xavf omillari;
- samarali davolash usullari aniqlanadi.

Misol:

- Tadqiqot natijasida:
- diabet 40 yoshdan yuqori insonlarda ko‘proq uchrashi;
- muntazam jismoniy mashq kasallik xavfini kamaytirishi aniqlanishi mumkin.

Tibbiyotdagi ahamiyati:

- kasalliklarning oldini olish;
- profilaktika choralarini ishlab chiqish;
- sog‘liqni saqlash tizimini yaxshilash;
- yangi davolash usullarini baholash.

Tibbiyot statistikasining asosiy vazifalari

- aholining sog‘lig‘ini o‘rganish;
- kasalliklarni nazorat qilish;
- epidemiyalarni aniqlash;
- davolash sifatini baholash;
- tibbiy muassasalar faoliyatini tahlil qilish.

Xulosa: Tibbiyotda statistik tekshirish kasalliklarni o‘rganish, davolash samaradorligini baholash va aholi salomatligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar

1. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Vorisi - nashriyot” Toshkent 2017 yil.
2. N. Allayorov. “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi” Toshkent 2016 yil.
3. Irgashev Sh.B. “Meditsinskaya valeologiya”. Toshkent 2012 yil.
4. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Sestrinskiy uxod za vzroslymi (terapevticheskie zabolevaniya i klinicheskie obsledovaniya)” Toshkent “Ilm Ziya” nashriyoti, 2015 yil.
5. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. “Kattalarda hamshiralik parvarishi” Toshkent “Vorisi” nashriyoti, 2014 yil.
6. O.T. Alyaviya, Sh.K. Qodirov, A.A. Nishonova “Fiziologiya” darslik, Toshkent 2018 yil.

7. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.N.Qodirov “Normal fiziologiya” darslik, Toshkent 2007 yil.

8. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.

- www.medlook.ru
- www.medbok.ru
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.med.uz.
- www.lex.uz.
- www.medical.ru.
- www.minzdrav.uz.
- www.tma.uz.
- www.tashpmi.uz.
- www.ziyonet.uz.
- www.wikipedia.uz.
- <http://bibliotekar.ru>